

V R T E C.

Izhaja
1. dne
vsacega
meseca
na celej
póli in
stoji za
vse leto
2 gl.
60 kr.,
za pol
leta 1 gl.
30 kr.
av. vr.

Naroč-
nina se
naprej
plačuje
in po-
šilja u-
redništ-
vu v
Lingar-
jevih
ulicah
hiš. št. 1
v Ljub-
ljani.

Časopis s podobami za slovensko mladino.

Štev. 8.

V Ljubljani 1. avgusta 1878.

Leto VIII.

Učenec o počitnicah.

P

očitka čas zlati

Sedaj mi cvetè,
Ko ptičku pod nebom,
Tak dobro mi je.

A naglo odcvita

Poletni nam cvet —
In treba skrbeti
Za žetev bo spet.

Ko zopet pokličè
Na delo me čas,
Poslovil, preljubi,
Se bodem od vas.

—0—

Vse pride na dan.

(Posl. Iv. Tomšić.)

Ne daleč od mesta P., na kolovoznem potu, ki pelje skozi samotni gozd, dobili so na vozu mrtvo telo necega človeka. Prvi, ki je to zapazil, bil je priprost kmet iz bližnje vasi, peljajoč se po opravkih na svojem vozu v mesto. Ko pride v mesto, ustavi se pri krčmarji Hudobniku, kateremu takój vse pové, kaj je videl v gozdu. Krčmarjeva družina obstopi kmeta ter ga z odprtimi ustmi posluša, vprašajoč ga zdaj to zdaj óno o mrtvem človeku. Iz vsega, kar je kmet povedal, izpozna krčmar takój, da ubiti človek nij nihče drug nego njegov navadni gost, platničar Martin.

Kmet in krčmar otideta brž k sodnji, da stvar obznanita, kakor jima je znana. Še tistega dne pokliče sodnik krčmarja, da mu izpové, kar mu je znano o platničarji Martinu.

„Platničar Martin — tako pripoveduje krčmar — bila je dobra in poštena duša. V začetku vsacega leta je prišel gotovo v mesto, kjer si je kupil blagá, katero je potem na kolih z jednim konjem po vsej okolici vozil in prodajal. Kdor je od platničarja Martina samo jedenkrat kupil kos platna, ta ga potem drugod nij nikoli kupoval, ker je Martin le z dobrim in poštenim blagom tržil in je svojim odjémnikom tudi na up rad dajal. Poštenim in zanesljivim ljudem je tudi denarje posojeval na zelo majhene obresti. Da ob kratkem povem: Martin je bil po vsej okolici zelo priljubljen človek.

Uže več let je imel Martin navado, da se je, kadar koli je prišel v mesto, ustavil pri meni, kjer smo se ga pázili, kakor največjega prijatelja. Tako je tudi letos užé celih štirinajst dni bival pri meni. Po dnevi je hodil po vaséh in sejmi, a po noči je vselej prenočeval v mojej hiši. Ravno sinoči smo se še dobre volje razgovarjali z njim. Rekel mi je, da danes na vse zgodaj gre v bližnji tržič, kjer bo pobral nekaj dolga, ter bo gledal, da tudi kaj iztrži. In res, zjutraj rano okoli tretje ure otide z vozom in konjem, a okoli desete pride óni kmet, ki mi pové žalostno novico, da je platničar Martin mrtev.“

„A povejte mi zdaj — reče izpraševalni sodnik — koliko je Martin navadno nosil denarjev s seboj, ali vsaj koliko jih je imel po priméri danes zjutraj pri sebi, ko je odhajal iz vaše hiše, in ali je razven denarjev imel še kake druge vrednosti pri sebi?“

„Preko tisoč goldinarjev je imel Martin redko kedaj pri sebi,“ odgovori krčmar, „ker dobro vem, da je to, kar je imel odveč, pošiljal vselej po pošti svojeji ženi na dom. Tudi zdaj, kolikor iz njegovega sinočnega razgovora lahko sodim, nij mogel imeti preko tisoč goldinarjev s seboj, a nosil je lepo srebrno uro pri sebi. To je vse, kar znam povedati o prijatelju Martinu. A zdaj še nekaj. Zelo se čudim, da nijso dobili njegovega psa; Martin je imel s seboj lepega in zvestega psa — šarka po imenu, ki ga je spremljal po vseh njegovih potih.“

„Dobro, zdaj vas ne potrebujem več,“ — reče sodnik krčmarju Hudočniku, kateri se poslovi in otide. Iskalo in izpraševalo se je na vse strani, da bi se prišlo morilecu na sled, a vse zamán! Preteklo je užé štirinajst dni, in o morilecu nij nobenega glasú ne tirú. Kar nenadoma petnajstega dne priženó žandarji človeka, ki je bil na sumu, da je umoril platničarja Martina.

V gozdu, v katerem so našli ubitega Martina, nekoliko v stran od kolo-voznega pota, stala je majhena samotna kočá, v katerej je prebival logar Andrejec.

Človek, katerega so žandarji pripeljali, nij bil tudi nihče drug nego logar Andrejec. Pri njem so dobili sreberno uro pokojnega Martina, katero je ravno hotel prodati necemu meščanu, a ta, slutéč, da bi to znala biti Martinova ura, nij je hotel kupiti, nego naznanil je stvar sodnji. Pri preiskavi se je pokazalo, da je to res Martinova ura; a ne samo to, tudi denarji so se dobili v logarjevej kóči.

Vprašan pri sodnji, kako so prišli denarji in srebrna Martinova ura v njegove roke, odgovori: „Gospodje! kriv sem, da so denarji in ura v mojih rokah, ali Martinov morilec vendar nissem. Bog mi je priča! Čujte, vse vam povem. Óno noč, ko je bil ubogi Martin ubit, bila je mesečina in lepo svetlo kakor po dnevi. Jaz vstanem takój po pólunoči, ter grem po gozdu gledat, ne bi li vjel kacega tatú, ki po noči nosijo les iz gozda. Tako dospem do „velikega hrasta“, kjer se nekoliko stopinj od njega vsedem na tla, da se malo odpočinem. A nissem dolgo počival, da slišim, kako se mi nekdo prav hitro približuje. Človek z veliko gosto brado, klobuk potegnjen globoko čez obraz, da mu nissem mogel videti v lice, pride do hrasta, postójí, posluša in se plaho ozira sim ter tja, če ga kdo ne vidi. Mislèč, da ga nihče ne opazuje hitro spleza na hrast. Meni se je zdelo, kakor da bi nad hrastovim duplom — hrast je bil namreč votel — nekaj delal, a kaj da je delal, tega nissem mogel videti, ker mi so bile hrastove veje na potu. Zdelo se mi je vendar, kakor da bi nekaj skrival.

Nij trajalo dolgo in bil je gotov. Potlej spleza zopet doli in predno sem mogel določiti, kaj naj storim, izginil je kakor kafra med grmovjem. Najpred sem hotel zvedeti, kdo je ta človek, in ker mi je v gozdu vsaka stezá dobro znana, zatorej jo brž ukrenem po prekem potu, da bi mu prišel nasproti in mu mogel pogledati v lice. A zamán! On je ali prehitro šel ali se pa znabíti, čutèč moje stopinje, v kak grm skril. Jaz ga potem nissem več videl.

Ker tega čudnega človeka nissem mogel v pest dobiti, bil sem radoveden, kaj je vendar delal nad hrastovim duplom. Zatorej splezam tudi jaz na hrast in iščem z roko po duplu. Votlina nij bila ravno globoka, a vendar mi je bilo treba vso roko vanjo potisniti, da sem jej prišel do dna. Kmalu imam nekaj v roki. Ko roko vèn potegnem ter pogledam stvar, vidim, da imam mošnjo — polno denarjev. Lehko si mislite, kako sem se ustrašil. Denarje spravim v žep ter začnem še dalje iskati. Zdaj privlečem še srebrno uro in potem tudi mošnjo, polno drobnega denarja. Vse to sem vzel s seboj v svojo kôčo. To se zna, da sem družega dne slišal, čegava je ura in čegavi so denarji, a jaz sem ostal pri svojem sklepu, da najdeno blago zatajim in sebi pridržim. Da sem to storil, krivo je moje síromaštvo. Mislil sem si, kadar se síromaštva otresem in kadar se moje stanje nekoliko zboljša, potlej vse to povrnem Martinovej rodovini, bodi si po katerem koli potu. In to gospodje, kar sem imel povedati, sem povedal, a da sem čisto resnico govoril, — tega mi je Bog priča.“

Logarju Andrejcu vsa njegova nočna pripoved nij pomagala nič. Sodniki mu niso verovali, nego še dalje so ga izpraševali na vse strani, da bi prišli resnici na sled in bi ga pripravili na to, da prizná svoje hudodelstvo. Ali Andrejec ostane v preiskavi ves čas le pri tem, kar je prvič povedal. Nu, vse to ne bi bilo nič izdalo in gotovo bi bil za morilca proglašen, ako se ne bi bilo nekaj zares čudnega pripetilo.

V vrtu krčmarja Hudobnika je bila večerna veselica. Ljudi je bilo vse polno. Godba je ravno prestala igrati, da se od jedne strani zasliši strašno vpitje. Mnogo ljudi pohití tjá, da bi videli, kaj da je. In ko tja dospejo, imeli so tudi kaj gledati. Velik lep pes je skočil na krčmarja Hudobnika, podrl ga na tla ter ga tako neusmiljeno trgal in grizel, da bi bilo slabo za krčmarja,

ako bi ne bili hitro gostje priskočili in besnega psa od njega zapodili. Krčmarja odnesó vsega raztrganega in krvavega v sobo.

Ko se ljudje zopet nekoliko umirijo, pristopi policaj k gospodarju omenjenega psa, ter mu reče:

„Gospod, vam se bo treba pred sodnijo zagovarjati zaradi tega dogodka. Kako morete tako hudobnega psa s seboj v krčmo peljati, kjer je polno ljudi, ako veste, da pes grize in je nevaren ljudem?“

Gospodar tega psa od strahú ves izvan sebe, reče: „To je dosti čudno. Moj pes, toliko pohleven, miren in zvest, da nij še nikoli nikomur storil kaj žalega, kar bi se jaz spominjal, more kaj takega storiti. Jaz tega ne umejem!“

Policaj je pazno gledal na psa, ki se je na gospodarjevo povelje mirno spustil na tla, ter je prijazno gledal v gospodarja. Nato reče policaj: „Ako je pes res tako pohleven, kakor pravite, potlej mu je mogel krčmar nekdanj kaj žalega storiti, da ga je zdaj pes iz sovraštva napadel. Psi imajo zelo dober spomin.“

Prej nego je tuji gospod mogel odgovoriti, dogodilo se je zopet nekaj, čemur so se ljudje še bolj čudili nego poprejšnemu dogodku.

Mlad človek pride na vrt. Ko se približa k gospodarju omenjenega psa, takój skoči pes po konci, viha ušesi ter ostro opazuje mladega človeka. A temu nij bilo dolgo takó, kmalu začne pes glasno lajati, a to takó, da se je vsacemu zdelo, kakor bi hotel pes s tem svoje veselje pokazati. Veselo maha z repom, dobrika se mlademu gospódu, — spenja se nanj, in mu še celó roki liže.

Ta se je iz začetka temu čndil, a kmalu se je sprijaznil s psom, pripognivši se k njemu, gladil ga je z roko in mu rekel: „Šarko, zvesti tovariš moj, ali si tudi ti tukaj?“

Zdaj ko bi bili videli, kaj je pes začel, ko je slišal ta glas. Skočil je mlademu gospódiču na rame, lizal mu je lici in roki, ter si nij dal mirú, dokler ga tujec ne utolaži.

„Zdi se mi, da se vidva drug družega poznata,“ vpraša prijazno gospodar omenjenega psa mladega človeka.

„To je moj pes, pes mojega umorjenega očeta, ki je bil gotovo priča groznega umorstva,“ odgovori z otožnim glasom ubogi mladenič.

„Tudi jaz gledam in se čudim, da je moj pes šarko, ki je bil poprej tako miren in pohleven, malo ne človeka raztrgal.“

„Kaj pravite, kaj? Koga je pes napadel?“ vpraša Martinov sin.

„Tukajšnjega krčmarja Hudobnika,“ seže naglo v besedo policaj.

Martinov sin obledí pri teh besedah.

„Kaj?“ reče čudèč se, „starega prijatelja mojega očeta, katerega je šarko dobro poznal?“

Navzoči gostje so se zelo čudili, ne vedóč, kako se bode stvar razmotala.

„A prosim vas, gospod,“ reče mladenič, „povejte mi, kako ste dobili tega psa?“

„Jaz sem graščak iz tukajšnje okolice. Necega dne pošljem svojega ovčarja v mesto po opraviilu, a ta domóv prišedši, pripelje tega psa s seboj, pripovedajoč, da ga je našel na pol živega v nekem grabnu. Ker se mu je smilil ubogi pes, ponese ga do bližnjega potoka, kjer ga opere in domóv

prinese. Pes se me kmalu privadi in od onega časa je vedno pri meni. Toliko vam vem povedati o tem čudnem psu.“

Policaј, ki je vse to poslušal, otiđe. A kmalu zopet pride na vozu, pripeljavši s seboј še jednega policijskega služabnika. Oba gresta naravnost v krčmarjevo sobo.

„Oče, Hudobnik!“ reče policaja, „v imenu postave morate z nama, ker vi ste na sumu, da ste umorili platničarja Martina.“

Krčmar Hudobnik obledí, trese se po vsem telesu ter pade znak v stolu. Ko se zopet zavé, reče: „To je bil Martinov pes, pozná me!“ Nato vstane ter s povzdignjenim glasom izpregovori: „Tukaj sem, peljita me pred sodnijo, da bo poprej konec preiskovanju in tudi mojemu trpljenju; kajti vest mi ne da mirú ne pokoja, odkar sem kriv strašnega umora. Bog je pravičen, in resnica je, da vse pride na dan, bodi si užé prej ali pozneje.“

Policaја deneta krčmarja na voz ter ga odpeljeta pred sodnijo, kjer je obstal svojo hudobijo. „Jaz sem platničarja Martina óno noč čakal v gozdu in sem ga — umoril,“ reče krčmar Hudobnik. „Pes, ki je branil svojega gospodarja, planil je na mene, a jaz sem tudi psa udaril po glavi in sem ga odnesel v graben ob cesti. Pri Martinu sem našel tisoč sto goldinarjev in srebrno uro. Vse to sem hotel v hrastovem duplu tako dolgo skrito imeti, da se vsa stvar pozabi. Ali komaj stvari skrijem in splezam zopet z hrasta, da slišim nekake stopinje za seboј. Ko se ozrem, spoznam logarja Andrejca. Kaj se je dalje zgodilo, to vam je užé vse znano.“

Krčmar Hudobnik je bil za to grdo hudodelstvo obsojen v ječo za vse dni svojega življenja, a logar Andrejec je moral še nekaj časa v ječi sedeti, ker je hotel tuje blago, mesto da bi ga bil sodniji izročil, sebi pridržati.

Otroci, ne storite nikoli nič hudega, mislèč, da ne pride na dan. Vsaka še tako skrita stvar, pride gotovo na videlo.

Prazen klas.

Tone je bil vrl učenec, nadarjen z bistrim umom in velicimi zmožnostmi. Karkoli so gosp. učitelj v šoli pripovedovali, takój si je vse zapomnil, ter je bil prvi med učenci. Zato so ga gosp. učitelj zeló radi imeli. A v svojo žalost so zapazili na Tonetu tudi neko veliko napako. Tone je namreč postajal vsak dan prevzétnejši in svojeglávnejši. Domišljeval si je, da je on najboljši učenec ter se je na vse druge svoje vrstnike zaničljivo oziral. Usta so mu bila polna baharije in vedno se je ponašal s svojimi zmožnostmi.

To je gosp. učitelja zeló bolelo. Mislili so si: „Kaj koristi dečku bister razum in dober spomin, ako je srce polno napuha in prazno lepih lastnosti? Iz dečka ne bode nič prida, ako ne popusti svojih praznih domišljij.“

Necega dne ga gosp. učitelj peljejo na polje, kjer so ženjice ravno žito žele. Ko sta nekaj časa stala in gledala rumeno klasje, rečejo gosp. učitelj: „Glej, Tone! tukaj vidiš dvojno klasje. To-le tukaj se vzdiguje ošabno po konci, a óno drugo se ponižno pripogiba k tlam; kaj praviš, katero je boljše?“

„To takój uganem,“ odgovori Tone, „oni klasi, ki po konci stojé, gotovo so boljši nego ti, ki se priklanјajo. Saj je tudi pri ljudéh takó, da imajo viši prednost pred nižimi.“